

HET PROGRAM VAN DE 'NEDERLANDSE GEMEENSCHAP'

8. Economische samenwerking van Nederland en Nederlands-Indië in Europees verband
9. Vrijheid van kerk, godsdienst en levensovertuiging
10. Verzorging van de geestelijke en lichamelijke volksgezondheid.

Dit program sloot nauw aan bij de conceptie die aan het beleid van het college van secretarissen-generaal ten grondslag lag: dat Nederland (met Indië!) 'in Europees verband' met Duitsland diende samen te gaan en dat er *dus* een ander, een meer aan het Derde Rijk aangepast Nederland moest ontstaan. Geen NSB-Nederland! Het was de secretarissen-generaal dus alleen maar welkom indien een politieke beweging tot ontwikkeling kwam, veel breder dan de NSB, die de basis zou kunnen vormen voor de politiek van goede-verstandhouding-met-Duitsland die ook zij voor onvermijdelijk hielden.

Op 21 juni besprak de Quay het project van het Viermanschap in de vergadering van het college. De notulen zijn er kort over: de Quay maakte, zo stond er in, 'enige opmerkingen van algemene aard, met name betreffende de noodzaak van Nederlands politiek initiatief, waarvan de vergadering met belangstelling en met instemming kennis neemt.'¹ De Quay liet het boven weergegeven program aan voorzitter Snouck Hurgronje lezen en deze was het die, hopen op een goede afloop, de vier opstellers (Eindhoven, Homan, de Quay, Reinink) bij *Generalkommissar* Schmidt introduceerde aan wie zij wilden vragen of zij op grondslag van hun program plus het daarbij behorend manifest '*Polizeigenehmigung*' kregen om aan het werk te gaan, d.w.z. verlof om drukwerken te verspreiden, vergaderingen te beleggen, enz. Schmidt zei dat hij daar eerst met de *Reichskommissar* en de *Wehrmachtbefehlshaber* over moest spreken en 'de opmerkingen over Oranje zouden aan Berlijn worden voorgelegd.'²

Geen openbare bijeenkomsten dus – maar tegen een besloten vergadering was geen bezwaar. Die vergadering werd door Reinink in zijn kwaliteit van voorzitter van de Nederlandse Gemeenschap belegd; zij vond op woensdag 26 juni (vier dagen na Frankrijks capitulatie) in het departement van onderwijs, kunsten en wetenschappen plaats. Een verslag en een lijst van aanwezigen zijn niet bewaard gebleven. Wij weten slechts dat een vijftig tot zestig personen die in de paar voorafgaande jaren met de Nederlandse Gemeenschap in contact gestaan hadden, aanwezig waren en dat er zich een scherpe tegenstelling aftekende tussen de vier initiatiefnemers die de bestaande politieke partijen wilden opheffen en anderen (onder wie de

¹ Csg: Notulen, 21 juni 1940. ² Bruna: 'De Nederlandse Unie', p. 42.